

УДК 336.221.24:631.152:636:631.11

Лаврук В. В.

Подільський державний аграрно-технічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА

У статті досліджуються проблемні питання розвитку галузі тваринництва та структура джерел формування фінансових ресурсів аграрних підприємств у контексті забезпечення стабільного функціонування і підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції. Проаналізовано зміни в обсягах реалізації тваринницької продукції сільськогосподарськими підприємствами України. Встановлено економічні важелі й інструменти впливу на результативне функціонування тваринництва та підвищення його конкурентоспроможності. Запропоновано основні методи державного регулювання забезпечення стійкого розвитку тваринницьких галузей і підвищення обсягів виробництва тваринницької продукції з метою забезпечення продовольчої безпеки країни. Визначено форми фінансового забезпечення сталого розвитку і підвищення конкурентоспроможності виробничої діяльності тваринницьких підприємств та запропоновано модель фінансування конкурентного розвитку тваринництва.

Ключові слова: фінансове забезпечення, тваринництво, фінансові ресурси, конкурентоспроможність, модернізація, інновації.

Постановка проблеми. Тваринницька галузь є досить складною соціально-економічною системою, якій підпорядковуються взаємопов'язані між собою характером економічних інтересів різні функціональні і організаційні підсистеми. Вони постійно потребують створення відповідних умов для свого розширеного відтворення на основі інвестиційно-інноваційного розвитку, забезпечення стабільного функціонування і підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції, яка спрямовується на задоволення потреб країни, оскільки забезпечує її продовольчу безпеку. Отже, необхідно проводити постійний моніторинг стану галузі тваринництва, створити дієвий механізм фінансового забезпечення і залучення інвестицій для розвитку виробництва і модернізації галузі на інноваційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у формування наукових теорій, в яких сформовані теоретичні та методичні аспекти фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку тваринництва та його модернізації на інноваційній основі, зробили наукові праці В.Г. Андрійчука, О.М. Бородіної, П.І. Гайдуцького, В.М. Геєця, В.В. Іванишина, М.І. Ібатулліна, М.Й. Маліка, О.О. Мамалуй, І.Я. Месель-Веселяка, М.В. Місюка, П.Р. Пуцентейла, П.Т. Саблука, І.В. Свиноуса, О.М. Шпичака, І.Б. Яціва та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Слід відзначити, що сьогодні в тваринництві існує низка невирішених завдань, пов'язаних із фінансовим забезпеченням розвитку галузі, які потребують подальшого дослідження. Зокрема, призупиняється (ліквідується) виробнича діяльність добротних тваринницьких приміщень та низки інших об'єктів виробничої інфраструктури; продуктивність тварин має стрибкоподібні коливання, схилиючись при цьому до мінімальних розмірів; продовжує скорочуватися поголів'я худоби, що сприяє зникненню рідкісних порід тварин; не надається належна увага модернізації й інтенсифікації виробництва та впровадженню досягнень науково-технічного прогресу в галузі тваринництва.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розроблення теоретичних і практичних засад формування ефективного фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку тваринництва та його модернізації на інноваційній основі для підвищення обсягів й якості виробництва високоя-

кісної тваринницької продукції для забезпечення у ній потреб населення.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні проблемами економіки країни є висока енергозалежність, посилення конкуренції, послаблення фінансового сектору, низький рівень виділення грошових коштів на наукові, технічні і технологічні дослідження у сільському господарстві, значна заборгованість підприємств, що викликає нестабільність зовнішніх умов господарювання тваринницьких підприємств. А тому задоволення потреби у підвищенні ефективності їх функціонування знаходиться у прямій залежності від фінансування розвитку тваринництва, наукових досліджень та впровадження наукових розробок, заснованих на такому головному капіталі, як інтелектуальні знання. Встановлено, що рівень конкурентоспроможності підприємств галузі також визначається здатністю до ведення інноваційної діяльності, організація якої практично неможлива без створення цілісної системи фінансового забезпечення і формування оптимального співвідношення джерел фінансування.

Фінансування характеризує рівень забезпечення фінансовими ресурсами країни, підприємств її регіонів, різних суб'єктів господарювання відповідно до економічних програм і видів економічної діяльності. Воно здійснюється із власних, внутрішніх та зовнішніх джерел у вигляді асигнувань із коштів бюджету, кредитних коштів, закордонної допомоги, внесків інших осіб [5, с. 262]. Інші вчені дотримуються думки, що «фінансування – забезпечення необхідними фінансовими ресурсами витрат на здійснення або розвитку чого-небудь, наприклад проекту, технічного переозброєння, плану заходів, комплексної програми, бюджету та бюджетних витрат» [7, с. 509].

За висловлюванням учених, «...фінансове забезпечення полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики господарюючого суб'єкта» [2, с. 20]. Стверджується, що фінансове забезпечення характеризує суму грошей на рахунку з урахуванням прибутку чи збитку по відкритих контрактах і комісії по цих контрактах, якби вони були ліквідовані [1, с. 551]. Досить удадо зазначається, що «...фінансове забезпечення – це формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання» [6, с. 41]. У цьому визначенні фінансове забезпечення розглядається

як формування і використання грошових фондів підприємства.

Дослідження показали, що виконувані у тваринництві роботи з використання фермських машин і обладнання у технологічних процесах виробництва продукції, утримуванню, годівлі й обслуговуванню сільськогосподарських тварин та їх зооветеринарного захисту має тривалий і безперервний характер, а тому несвочасне надходження коштів на ці та інші потреби може призвести до значних утрат та зниження якості тваринницької продукції. Безсумнівно, від доступного, своєчасного і цілеспрямованого фінансового забезпечення залежать прибутковість, ефективність і конкурентоспроможність тваринництва. За цих умов фінансове забезпечення повинне здійснюється за такими взаємодоповнюючими формами:

- тваринницькі підприємства для здійснення модернізації і забезпечення ефективного функціонування використовують наявні у їх розпорядженні власні грошові ресурси (самофінансування);
- надання підприємствам тимчасово вільних грошових коштів держави банківськими структурами (кредитування);
- державна підтримка тваринницьких підприємств, що надається державним і місцевими бюджетами (бюджетне фінансування).

Розглянемо зміни у структурі джерел формування фінансових ресурсів аграрних підприємств (табл. 1). Розрахунки показують, що у структурі джерел фінансування підприємств помітно зростає питома вага власних джерел (надходжень від реалізації сільськогосподарської продукції). Водночас зменшується частка банківських кредитів

і кредиторської заборгованості, тобто з кожним роком підприємства переважно розраховують на свої власні сили і можливості. Тим більше що за проектом державного бюджету на 2019 р. на агропромисловий комплекс України було виділено 15,7 млрд грн коштів на розвиток низки програм підтримки Міністерства аграрної політики і продовольства порівняно з попередніми роками.

Так, у 2018 р. було передбачено 14,1 млрд грн, у 2017 р. – 7,432 млрд грн, у 2016 р. – 2,008 млрд грн і в 2015 р. – 3,648 млрд грн.

Збільшення фінансування потребує розгляду зміни в обсягах реалізації тваринницької продукції сільськогосподарськими підприємствами (рис. 1).

Як бачимо, за досліджуваний період обсяги реалізації сільськогосподарських тварин (у живій масі) зменшилися на 44%, яєць – на 14,6%. Натомість реалізація молока зросла на 30,5%. Відповідно, у 2018 р. спостерігається збільшення на 10,7% обсягів реалізації підприємствами продукції сільського господарства, зокрема продукції тваринництва – на 6,9%, що значно збільшило питому вагу власних фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Окрім того, важливу роль у формуванні джерел фінансових ресурсів у галузі тваринництва слід відвести державній фінансовій підтримці, де значне місце повинні посісти залучення кредитів і тих запозичень, які будуть спрямовуватися на відновлення племенного генетичного потенціалу, техніко-технологічне переоснащення тваринницьких комплексів та підвищення конкурентоспроможності галузі.

Однак тут же слід зауважити, що малі й середні сільськогосподарські підприємства не

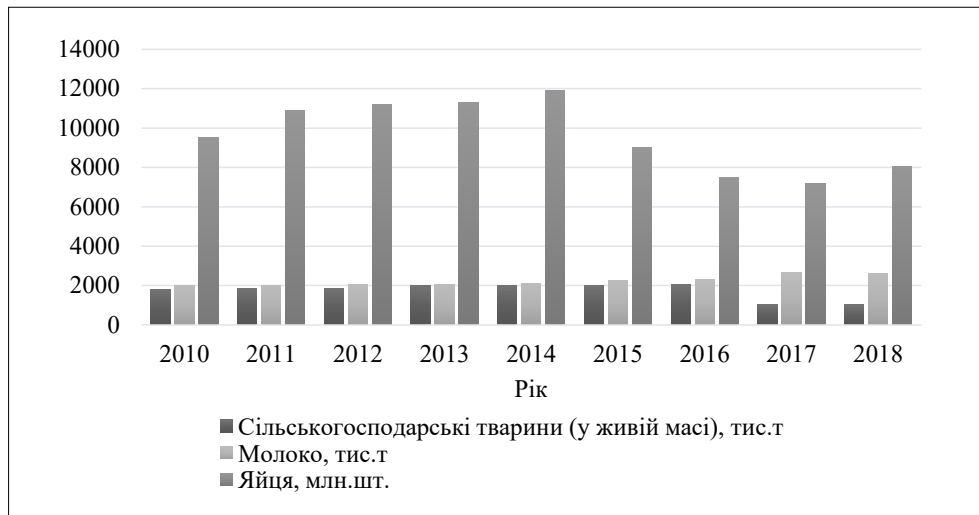


Рис. 1. Динаміка реалізації продукції тваринництва

Джерело: складено за [7]

Таблиця 1
Структура джерел формування фінансових ресурсів аграрних підприємств України, %

Назва джерела	Рік						Відхилення 2013 р. від 2018 р.
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Усього	100	100	100	100	100	100	-
Надходження від реалізації продукції	60,3	85,4	87,3	88,4	87,6	86,3	26,0
Банківські кредити	12,7	6,3	4,9	4,5	3,8	3,1	-9,6
Кредиторська заборгованість	21,9	5,6	5,3	4,8	5,9	6,7	-9,6
Бюджетні кошти	5,1	2,7	2,5	2,3	2,7	3,9	-1,2

Джерело: складено за [3]

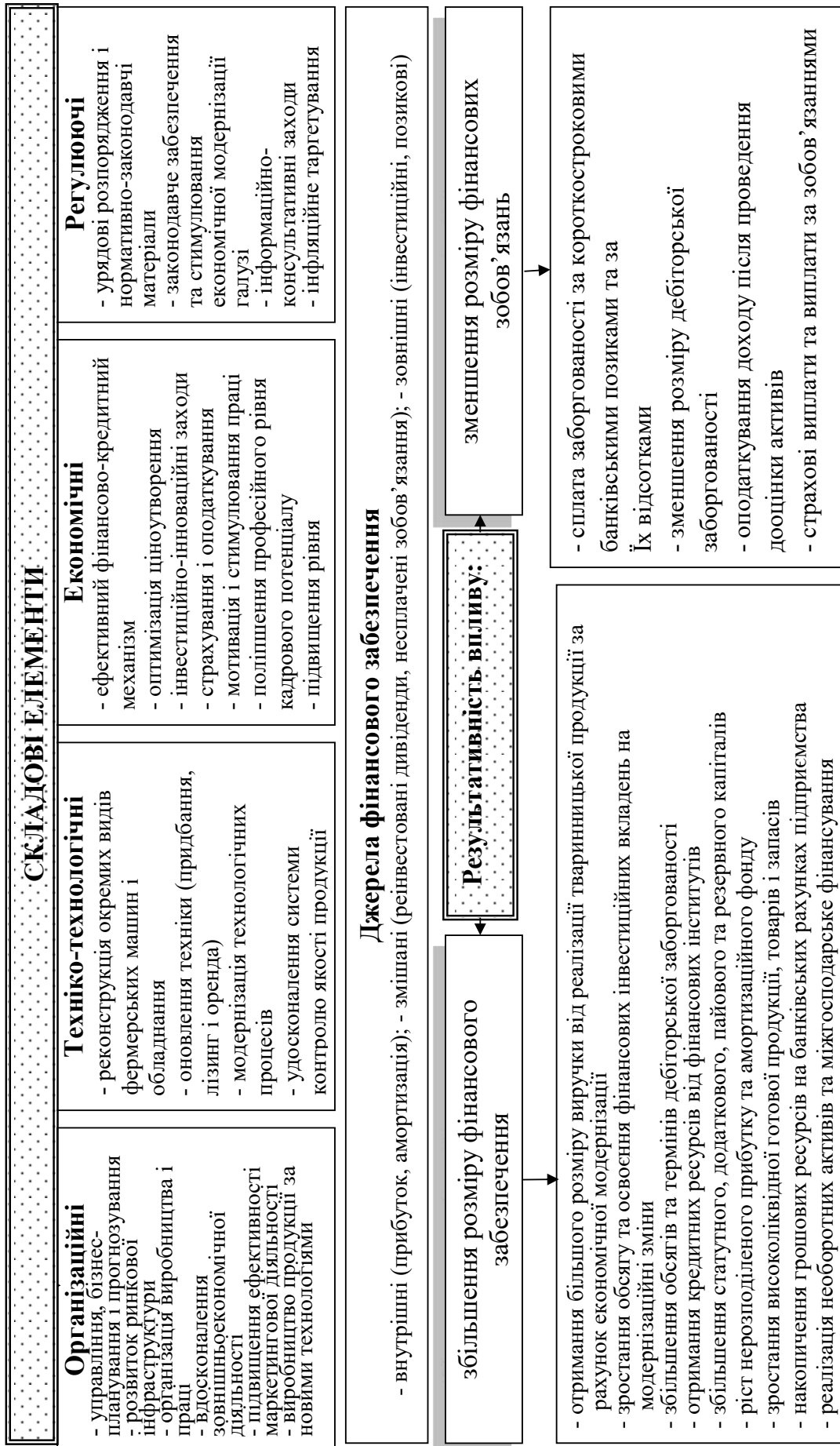


Рис. 2. Модель фінансового забезпечення конкурентного розвитку тваринництва

зможуть збільшувати обсяги виробництва і, відповідно, реалізації продукції, особливо тваринницької, оскільки їхній фінансовий стан нестійкий, низький рівень забезпечення виробничими і інноваційними ресурсами. У кінцевому підсумку вони вимушені залучати грошові кошти із зовнішніх джерел фінансування. Організація фінансування аграрних підприємств має свої характерні особливості, а тому дещо відрізняється від інших галузей економіки. На підприємствах фінансування переважно спрямоване на отримання максимально можливого прибутку за мінімальних витрат ресурсів, капіталу та мінімальному ризику [4, с. 184], що можливе лише за модернізаційних змін в організації виробничих процесів у тваринництві.

Можна вважати, що фінансове забезпечення є безперервним процесом, а тому повинно спрямовуватися на своєчасне і правильне формування обсягу та визначення напрямів надходження, нагромадження і використання фінансових ресурсів на підприємствах регіонів. Отже, на нашу думку, фінансове забезпечення характеризує комплекс елементів пошуку, формування і залучення фінансових ресурсів та їхніх економічних інструментів із метою організації виробничої діяльності тваринницьких підприємств. Результати проведеного дослідження дають можливість сформулювати модель фінансового забезпечення модернізації й ефективного розвитку тваринництва та визначити її основні складові елементи, які взаємопов'язані між собою, розкривають закономірності функціонування, можливості формування оптимального обсягу фінансових ресурсів та характеризують результативність впливу різних ситуацій на процес фінансового забезпечення (рис. 2). Тут важливу роль відіграють внутрішні складники, які дають можливість визначити нові підходи до процесу управління й організації фінансового забезпечення модернізації техніко-технологічних процесів і виробничої діяльності тваринницьких підприємств, серед яких значне місце посідає власний капітал підприємств сільського господарства.

Поряд із цим необхідним є збільшення фінансових і грошових потоків та зростання доданої вартості тваринницьких підприємств через підвищення частки власних фінансових ресурсів у структурі капіталу тваринницьких підприємств, які слід вважати фінансово стійкими у тому разі, коли частка власного капіталу у загальному розмірі фінансових ресурсів підприємств буде становити не менше 50%. За період із 2010 по 2018 р. обсяг власного капіталу підприємств сільського господарства збільшився у 3,1 рази, а тваринницьких підприємств – із 28,9 до 64,2 млрд грн, або у 2,2 рази. Поряд із цим необхідним є збільшення фінансових і грошових потоків та зростання доданої вартості через підвищення частки власних

фінансових ресурсів у структурі капіталу тваринницьких підприємств, оскільки на даний момент часу у середньому вона становить 48,9%.

Передусім особливої важливості набуває питання вдосконалення процесу фінансового забезпечення економічної модернізації і підвищення конкурентоспроможності виробничої діяльності тваринницьких підприємств за рахунок поліпшення та розподілу його структурних складників, де частка власних фінансових ресурсів повинна значно переважати залучені. Лише у цьому разі підприємства зможуть отримати максимальний прибуток за мінімальних витрат грошових коштів. Як показали дослідження, на рівень формування власного капіталу значно впливають розмір нерозподіленого прибутку і залучення додаткового капіталу. Разом із цим частка нерозподіленого прибутку у власному капіталі тваринництва за цей період зросла з 57,1% до 73,4%, а його загальний обсяг збільшився у 2,3 рази, тобто відбувалося його накопичення, яке спрямовувалося переважно на розширене відтворення, а не на економічну модернізацію та інноваційний розвиток тваринницьких галузей.

А тому для забезпечення активізації процесу концентрації власного капіталу і підвищення його значення у фінансуванні модернізації та формування конкурентоспроможного тваринництва необхідно підвищити роль держави у регулюванні цих важливих процесів, а самим підприємствам слід використати низку економічних і адміністративних важелів для їх здійснення.

Висновки і пропозиції. Підвищення ефективності фінансового забезпечення конкурентного розвитку галузі тваринництва у напрямі інноваційної та технічної модернізації є дієвим методом, який дасть змогу підприємствам розвиватися, досягаючи значних показників, а також забезпечити себе постійним прибутком. Розглядаючи питання фінансового забезпечення тваринницьких підприємств як чинник розвитку конкурентоспроможності підприємства, визначено будову концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку тваринництва, яка дасть змогу підвищити адаптивність сільськогосподарських товаровиробників до мінливих умов зовнішнього середовища і забезпечити ефективність їхньої діяльності в несприятливих фінансових умовах. Відповідне фінансове забезпечення і стійкий фінансовий стан визначають можливості для підтримки та розвитку конкурентоспроможності. Використання запропонованої моделі фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку тваринницьких підприємств дасть можливість ефективно реалізувати намічену стратегію стійкого розвитку, що сприятиме оптимізації грошових потоків відповідно до намічених інноваційно-модернізаційних процесів, підвищити ефективність за рахунок зниження витрат і зменшення фінансових ризиків.

Список використаних джерел:

1. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна ; 5-е изд., доп. и перераб. Москва : Институт новой экономики, 2002. 1280 с.
2. Дем'яненко М.Я. Проблеми фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору АПК. Київ : ННЦІАЕ, 2004. 320 с.
3. Державна служба статистики України : офіційний сайт. Статистична інформація. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 09.09.2019).
4. Першко Л.О. Механізм фінансового забезпечення: теоретико-методологічний аспект : матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих учених (до 160-річчя Уманського державного аграрного університету). Умань, 2004. С. 182–185.
5. Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. Москва : ИНФРА, 2001. 480 с.
6. Фінанси: навчальний посібник / за ред. С.І. Юрія. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 357 с.
7. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко та ін. ; за ред. М.Я. Дем'яненка. Київ : ІАЕ УААН, 2003. 555 с.

References:

1. Azriliyana A. N. (2002) *Bolshoy ekonomicheskii slovar* [Big economic dictionary]. Institut novoy ekonomiki, Moscow.
2. Demyanenko M. Ya. (2004) *Problemy finansovo-kredytnoho zabezpechennya ahrarynoho sektora APK* [Problems of financial and credit support of the agricultural sector of the agroindustrial complex]. Kyiv, NNTSIAE.
3. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2019) Statistical information. Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 9 September 2019).
4. Pervshko L. O. (2004) *Mekhanizm finansovoho zabezpechennya: teoretyko-metodolohichnyy aspekt* [The mechanism of financial support: theoretical and methodological aspect], Proceedings of the *Vseukrayins'ka naukova konferentsiya molydykh uchenykh (Uman, Ukraine)* Uman State Agrarian University, Uman, pp. 182-185.
5. Rayzberg B. A., Lozovskiy L. Sh., Starodubtseva Ye. B. (2001) *Sovremennyy ekonomicheskii slovar* [Modern economic dictionary], Moscow, INFRA.
6. Yuriy S. I. (2002) *Finans*. [Finance]. Ternopil, Kart-blansh.
7. Demyanenko M. Ya., Luzan Yu. Ya., Sabluk P. T., Skupyy V. M. (2003) *Finansovyy slovnyk-dovidnyk* [Financial Dictionary Directory]. Kyiv, IAE UAAN.

Лаврук В. В.

Подольский государственный аграрно-технический университет

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО РАЗВИТИЯ ЖИВОТНОВОДСТВА

Резюме

В статье исследуются проблемные вопросы развития отрасли животноводства и структура источников формирования финансовых ресурсов аграрных предприятий в контексте обеспечения стабильного функционирования и повышения конкурентоспособности производимой продукции. Проанализированы изменения в объемах реализации животноводческой продукции сельскохозяйственными предприятиями Украины. Определены экономические рычаги и инструменты влияния на результативное функционирование животноводства и повышение его конкурентоспособности. Предложены основные методы государственного регулирования обеспечения устойчивого развития животноводческих отраслей и повышения объемов производства животноводческой продукции с целью обеспечения продовольственной безопасности страны. Определены формы финансового обеспечения экономической модернизации и повышения конкурентоспособности производственной деятельности животноводческих предприятий, предложена модель финансирования конкурентного развития животноводства.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, животноводство, финансовые ресурсы, конкурентоспособность, модернизация, инновации.

Lavruk Vitalii

State Agrarian and Engineering University in Podilya

FINANCIAL SUPPORT FOR THE COMPETITIVE DEVELOPMENT OF LIVESTOCK

Summary

The article explores the problematic issues of the development of the livestock industry and the structure of sources of formation of financial resources of agricultural enterprises in the context of ensuring the stable functioning and increasing the competitiveness of the products produced. The condition of the livestock industry was monitored in order to create an effective mechanism of financial support and attract investments in the development of production, modernization of livestock farms, milking parlors, purchase of breeding cattle and poultry. Changes in the volume of sales of livestock products by agricultural enterprises of Ukraine are analyzed. Economic levers and instruments for influencing the effective functioning of livestock and improving its competitiveness are established. An important role in the formation of own financial resources of agricultural enterprises should be given to the state financial support, where the attraction of credits and borrowings, which will be directed to restoration of breeding genetic potential, technical and technological re-equipment of livestock farms and complexes, production of innovative products and livestock production should take a significant place. The basic methods of state regulation of providing of sustainable development of animal industries and increase of production of animal products for the purpose of ensuring the food security of the country are offered. The effective functioning of animal husbandry is influenced by financing through economic instruments (interest on bank loans, taxation, competition and current market prices) and instruments of regulatory and information support of production activities. It is proved that financial support is a continuous process, and therefore it should be directed to timely and correct formation of volume and determination of directions of receipt, accumulation and use of financial resources at the enterprises of the regions. The forms of financial support of economic modernization and increase of competitiveness of production activity of livestock enterprises are defined and the model of financing of competitive development of animal husbandry is offered.

Keywords: financial support, animal husbandry, financial resources, competitiveness, modernization, innovation.